

D. T. O. M. A.

DISPUTATIO PHILOSOPHICA

De

P R U D E N T I A

Cum consensu venerandæ & amplissimæ facultatis Philosophicæ in Regia CHRISTINæ universitate

S U B P R A E S I D I O

Consultissimi & Excellentissimi Viri,

D. M. MICHAELIS O. VVEXION:
Jur. Polit. & Hist. Profess. ordin. celeberrimi; Mecæ-
natis, præceptoris & promotoris quovis ho-
noris & observantiæ cultu colendissimi,

Eruditis examinanda proposita.

Ab

H A Q U I N O L. F A V E L I N O V V - G O T H O
Sacra Regia Majestatis Alumne.

Ad diem 14. Junij Anni M DC XL VIII in auditorio
Majori horis antemeridianis consuetis,

Cic. lib. i. Off.

In omnibus rebus priusquam aggrediare adhibenda est preparatio diligens;

(S)(O)(S)

A B O E.

Excudebat Petrus Wald, Acad Typogr. Anno 1648.

enerandis Doctiss. & Humaniss. prudentia conspicuo, spe-
Etatissimis, multoq. rerum usū præstantissimis viris,

Dn. Sigfrido Andreæ,
Pastori in Siundo/ vige-
lantiſſimo, fautori & be-
nefactori honorando.

Dn. Erico Matthiae Fa-
landro, Ecclesiæ Dei Sve-
canæ, quæ Aboæ colligitur,
ministro laboriosissimo, be-
nefactori & amico omnii
certissimo, ut innumeris
beneficis mihi devinclissi-
mo, ita viciſſim officijs, a-
more ſinceroatate tolēdo.

Dn. Henrico Colliandro,
Ecclesiæ Fennoricae, quæ
Aboæ eſt, ministro impri-
gerrimo fautori & ami-
co amando.

Dn. Petro Gustavi, mili-
tia Secretario per Nyland-
iam & Tavasthiam pru-
dentissimo, Sympatriotæ
benē de me merito, amico
quovis honoris & officij
genere prosequendo,

Dn. Erico Thomæ, uni-
us Legionis equitum logi-
ſta expeditissimo, amico
singulari.

Syneri animi significandi ergo
hanc Dedico & offero.

Author & Respondens.

PRÆLUDIUM

Maximi illud maximum Dei donum prudentiam plantam facundissimam, humani generis saluti apprimè accommodatam, laudibus prosequi condignus studens, Tullianalice ornatus Eloquentiâ difficultimum fore intelliget. Prudentiâ non tantum homines bruti prstant, sed & alius alio multis antecellit pars sangis, inquit hunc terrenum orbem, tanquam in arenam dimicaturus descendit, infensissimos sibi occurrentes videns hostes, animum, corpus, & fortunam invadentes ac turbantes, hanc adversa quævis externa; illud Valetudo omnis generis infirma naturæq; depravationes; istum vitium & ignorantia. Hos prudentiâ ornatus, cunctos vincit; destitutus cunctis succurbit; hec sola ei ministrat arma, quorum adminiculo, validissime sibi substernit omnes, illustria reportans Trophaea. Prudentia non planè ignarus, eâ multas urbes constitutas, plurima bella restincta, fortissimas societas, sanctissimas amicitias comparatas, ambabus ultrò largiatur manibus. Hac mensura rerum audit, unamquamq; tanti faciens, quanti fieri debet. prudentia eventus felices auget, adversos minuit, in hostios perficit; prateritos recolit, presentes judicat, futuros prævidet; dolores lenit, voluptates moderatur, appetitum recte rationi subiicit; cunctis recte consulit, præelligenda proponit, rebus adeptis recte utitur: semper circumspecta, vigilans, sobria, perspicax, opportuna & solers salutatur; omni proinde vita generi, statui, sorte ac conditioni, non minus aquâ & igni necessaria merito dicenda. Quid enim prudentiâ carens, Ecclesia in choro officiet doctor & quo cum fructu conciones suas proponet, si nesciat, quando, quos, ubi auditores arguet & taxabit, eriget ac consolabitur? sicut parum vel nihil. Quid in foro ager politicus? quacum laude

bonorum & variorum ac difficiles civiliis societatis subibit partes, prudentialia lumine si fuerit privatus, loquitur rerum magistra experientia. Quid prudentiam desistunt in domo praestabilitate paterfamilias? si signaret, quomodo bene constituenda, constituta probè regenda & administranda; res licite acquirenda, acquisita piè & decenter usurpanda, liberi educandi: hic si erratur, tota res publica periclitatur, cum ortum hinc erbat suum. Prudentia igitur nobis omnibus non solum sed summo animi imperio studendum, ut natura bonitatem, & artus dexteritatem usus facilitate augemus & corroboremus. Quod me impulit, aliquid ingeniosi speciosissimam in lucem redere cupientem, eam simpliciter delineare, delineatam publico Examini submittere.

Te precor, eximo tensis ad sydera palmis,
Prestore, iam cæptis maxime Christe fave.

THE S I S I.

Intellectum humanum deplorando protoplastum lapsu, adeò tenebris miserè obscuratum mediante; langvinem timore sibi coitum, certò experiatur, ideoq; non immerito cum Scaligero iugemina-
dum sentiet: In luce rerum tenui caligamus, in mediocri ca-
ratim, in maiori cæsi sumus, in maxima insenimus. Ab-
solutè igitur perfectam, ut nunquam erret; Quod solius
Divinitatis est, neminem mortalius, nisi stolidum fal-
saq; persuasione turgentem sibi attributum ducimus
prudentiam: Verum cum indies, alios, in capiendis &
sequendis salutaribus publico & privato bono consilij,
alii prudentiores, idq; beneficio seminum imaginis
Divinitatium, doctrina institutione ac exercitatione
exultorum, aurium & oculorum acie assequamur;
ad hanc opere prudentiz affirmare non dubitanus.

Hanc,

1. Hanc, quatenus sit virtus Dianoëtica seu intellæctualis, & prænuda saltem notitia faciédorum & omit. tendorum accipitur, tractandam ubi de philosophia seu habitibus philosophicis in genere agitur, non negatum sumus: quatenus verò virtutes morales instar oculi dirigit Consultiſ: præfid: fasc: cont: Sect. 2. memb. 1. rectarumq; actionū mater quædā est, & sine eā beatitudo, quā Ethica intendit perfectionem assequi nequit, cōforo Ethico minime eliminandam ass'erimus. Est enim prudentia recta illa ratio, cuius in definitione virtutis moralis fit mentio; & quæ hujus causa Efficiens: prudentiæ namq; est præscribere quid agendum sit, virtutis moralis præscriptum exsequi, non eo modo, quo dominus servo facienda & omittenda præcipit, sed ita, ut facultas præcipiens & exsequans mandata, in eodem sit subjecto: Servo non propriè tribuitur, jussu & imperio Domini rectè factum; ita nec virtus ejas laudatur, qui ex alterius præscripto bene vivit. Hinc forte virtus habitus cum re. Cia ratione, non secundum rationem activus dicitur.. Horn. Disp. Eth. 6.

3. Prudentia Gracis φρόνυσις dicta, à mente cuius præcipuum est ornamentum, Latinis autem à provi. dendo quasi providentia, tūm quia per hanc virtutem, quisq; providet, quid fugiendum, quid eligendum, quidq; accommodatum circumstantijs, loci, temporis & personarum sit, tūm quia præcipuus hujus virtutis effectus est in providendis futuris, eodemq; sensu à nostris tibus Fôrsichtigkeit nuncupatur. Hæc instar immotæ sublīce, quā merito omnis politia debet esse suffulta, principi oculorum vice est, Per quam consequentia cernuntur principia. & cause rerum videntur, carumq; progressus & quasi

antecessiones non ignorantur, similitudines comparantur, rebusq; presentibus adjunguntur atq; annexuntur future, facile totius vitae cursus videtur, ad eamq; degendam preparantur res necessarie. Cic. I. off. Hanc Anthistenes murum inquit esse tūtissimum qui negat collabatur neq; prodatur.

4. Notandum, hic non intelligi prudentiam Divinam sejunctam ab omni indagatione & imperfectione; quæ Deo eminenti providentia mundum gubernanti, & separatis mentibus tribuitur. Nec naturalem quæ bruta per naturam à creatore indultam, ea efficiunt, quæ etiam ficeret vir prudens: ita formicæ grana in futuram colligentes hyemem, apes favum conficientes, & regem sequentes; hirundines nidos suos in altiori loco ad quem accessus est difficilior, miro struentes artificio, & loca pro temporum varietate mutantes, prudentes nuncupantur; hujus meminit illud: *Estate prudentes sicut serpentes.* Math. 6. Multò minus pravam & perniciem pravorum fallendi & dissimulandi subtilitatem, *De qua paucis infra.*

5. Prudentiae philosophorum variæ traduntur descriptions: Ciceroni est rerum expetendarum, Plutarchο bonorum & malorum scientia; Alijs intellectus & delectus rerum, publicè privatimq; fugiendarum & appetendarum: his relictis, receptæ Arist. definitioni, ut accuratæ standardum asserimus: *Prudentia est habitus cum restringere ratione actiones, circa ea quæ homini bona vel mala.*

6. Prudentiae Genus habitum esse, omnibus in confessio est, non insitum nec infusum, sed aequisitum promptos reddentem ad actiones facile & cum delectatione obeundas: si peiores; hinc vitium: si meliores; inde virtus: prudentiam nequaquam vitij naturam induere aut nomen assumere certum est. Et si quis hanc definitio-

ditionem Arist: nunc traditam iusto latiorem esse, & omni virtuti morali competere dixerit; ipsi quâ ratione prudentia virtuti Morali conjuncta, partim ex dictis in th. 2. partim ex infra dicendis patebit.

7. Causa prudentiae efficiens est vel universalis, ut Deus ter opt: M: A: à quo primum prudentiae principium est arcessendum, & ita existimandum, veram prudentiam ab eius lege & voluntate unicè dependere, ab eo enim omne donum bonum & perfectum descendit, ut testatur Apostolus Jacob. 1. Unde negat Epictetus, recte de vita sentire quenquam posse nisi idem de Deo & Dei in a providentia recte statuat: & sic vivendum inculcat Seneca Ep. 83. sanquam in conspectu vivamus sicut cogitandum tanquam aliquid in pectus intimum inspicere posset. Ideo sicut nec vita recta aut optabilis, ita nec prudentia ulla nisi Deum authorem & ducem habeat.

8. Vel particularis; haec vicissim alia remota, ut naturalis inclinatio, quae est vis & dexteritas intelligendi & agendi ea, que pertinent ad scopum & finem consequendum propositum, seu cuius beneficio quis inclinat ad celerem mediorem inventionem & dijunctionem; unde Arist: lib. 6. Eth. sine hac naturali dexteritate, non posse comparari prudentiam, asserere audet. Qui enim stupidi sunt & hebetes, vix prudentes evadunt.

9. Alia propinqua, ut sunt præcepta tam generalia, quæ in philosophia practica traduntur, quam specialia, quæ quis animadvertisit sibi, cuiilibet statui, tempori ac loco quo vivit accommoda: fieri potest ut decorū, quod seper & ubiq; est sestandū; hoc vel illo loco & tempore decorū sit, alio loco & tempore minus, immo turpissimum evadere potest. Notatu itaq; digna est sententia Demosthe-

ſhenis: *Vir prudens inquit, debet præteritorum meminisse, praesentia agere, & futura cavere.* i. e. debet præterita, praesentia & futura inter ſe comparare, ſiquidem ex uno debet inferre alterum. Quantum igitur præterita concernit, opus est eorundem memoriam & studio, ut ſci-as, quid antea ab alijs factum sit. Huc faciunt *historiae*, ſiquidem in his juxta Cassiodorum totius prudentiae cō-pendium continentur: *Ibi enim vir prudens invenit, unde sapientior fiat; Ibi bellator reperit, unde animi virtute roboreatur; Inde princeps accipit, quomodo subditos in aequalitate componat.* Et Dionysius apud Plutarchum, *Historiam sapientiae ac prudentie initium esse affirmat: initium est, inquit; quod ſuum complementum uſtandem obtinet.* Quocirca civilis illa & Politica eruditio, ex historiarum monumentis collecta ad uſum transferenda. Nam quicunq; juxta philofophum io. Ethic. c. ult. in re civili intelligens haberi volet, indiget experientia: Experti certius quod intendunt conſequuntur, quam iij, qui rationem absq; experientia tenent, ait idem. 1. Metaph. 1.

10. Ad experientiam acquirendam maximē conducunt peregrinationes: in quibus multa audiuntur, multa diſcuntur multaq; oculis cernuntur, quæ nullā diſciplinā, nulloq; unquam Doctore perdiſcuntur. Hinc Alexander Macedo, referente Laertio in Archelao, maximam terrarum orbis partem peragravit hoc fine, ut ea omnia diſceret, quæ ad optimam regis diſciplinam, morib; ſui regni accommodam, pertinerent.

11. His accedit frequens Exercitium, in negotijs cumprimis publicis, ſecundum præcepta & exempla, diligenti ſtudio obſervata, instituendum. Hoc adeò ad prudentiam comparandam neceſſarium, ut Arist: *cam
juveni-*

juvenibus quorum aetas usus & experientia rerum carcer
denegare non dubitarit. Temperantiam causam pru-
dentiae conservantem, quae practicam notitiam de bonis
& malis hominum rebus sustentat ac tuctur, verbo indi-
gitasse sufficiat.

12. Causæ jam enumeratae, minime disjungendæ,
sed omnino conjugendæ sunt. Inveniuntur euidē
multi, literas molles & effeminate, adeoq; ineptos ho-
mines ad res gerendas reddere dicentes; inutiliterq;
tempus omne, quod studijs impenditur teni affirmando.
Cōtra non pauci, omne punctū temporis male perire arbi-
trantes, quod literis non tribuitur, easq; unicūm homi-
nis bonum statuentes. Utriq; à vero alieni. Illi siqui-
dem literarum ignari sunt, eisq; adscribunt, vitium quo-
rundam literatorum, qui musas non virgines sed mere-
trices salutant. Hī siquidem non obseruant in rebus o-
mibus modum, ut non tantum scitudina, sed etiam
non necessaria, minuta, exilia, curiosa discant. Illi igi-
tur Senecæ hic attendendum; paucū ad bonorum mentem e-
pus est literū, & multitudine inquinat non alit. Itē plus scire velle
quam satis sit, intemperantia genus est. Merito itaq; repre-
benditur Ludovicus undecimus, qui Carolum filium o-
mnium bonorum artium rudem esse voluit, ne esset, ut
dicebat, in consilijs capiendis refractior & tenacior sui
sensus. Nec minus Michaël Dousæ filius Byzantij im-
perator, qui docente Michaële psello, ita totum se se de-
dit literis, ut gubernationem Reipub. neglexerit, & ca-
lijs commiserit, & sic imperium suum turpiter dehone-
staverit. Longè verò meliori notā Jacobus I. Magnæ
Britanniae Rex dignus, ille filio Sacrae ante omnia com-
mendavit literas; post illas II. patrias; proximè illum ad lectio-
nem bistoriarum authenticarum & Chronologias evolvendas ad-

*Sortibatur, præsertim in domesticis negotijs illum versari simus
eſe cupiebat, ne foret peregrinus domi: Siquidem iſi uos non di-
exempli; ut ajebat ipsum proprius attingent. Nec essari-
aitaq; ſeligenda & tractanda, cuiusq; ingenio & condi-
tione apta. Etenim cum juuenibus non datum fit hæc
diſcernere, præceptoribus, quibus erudiendi commiſſi,
hæc cura inuenit. Pharebant rem conceruentia tradant
alij, quibus eſtradicere conuenit.*

13. *Objectum prudentiæ, cum ejus propria manus
fit, ut recte consultet. (quod mox dicetur) facile co-
gnoscitur, ex objecto consultationis: Hic tenendum
quatuor in universum eſſe rerum genera. Aeterna,
Naturalia, Humana, & Fortitiae; horum aliquod sub de-
liberationem cadere certum eſt: non aeterna, in illis e-
mim mutandis omnem operam perdimus. Neq; natu-
ralia etenim hæc eodem fere ſemper habent modo,
Id eoq; potestati hominis non ſubiectiuntur. Nec for-
titia, quoniam per certas causas provideri nequeunt.
Restat igitur humana, non tam omnia; nam eliminan-
ture ex hoc genere alia, nemo enim Svecorum ſerio de-
liberat, qui ratione optima regiminis forma in imperio
Prato-Ioanni aut regno Chinens: ſit constituenda. De-
inde per certas i.e. que exactam certitudinem habent,
deinde praterita, quod enim factum eſt, infectum fieri
nequit. De hisce neutquam ſollicetus eſt vir prudens.*
14. *Relinquuntur itaq; ea humana que nos agere
poſſumus in vita civili occurrentia, ſive bona ſive mala;
hæc ſtudio rejectionis, illa conſecutionis; ſunt autem hæc
humana contingentia, & à prudentia conſiderantur tam
univerſalitet, tam ſingulariter, cum ab univerſalibus ad
Singulare fit progreſſus, que quavis ſuā naturā in utraq;
cade-*

cadere possunt, nequaquam tamen prudentiae quicquam
subest falsi, si hoc, desineret esse quod est.

15. Prudentia non solum in *universalibus*, sed etiam
in *singularibus* occupatur, in his omnis praxis cernitur;
unde nonnulli præceptorum ignari, ad agendum
aptiores, quam periti; quod probat Arist. *exemplis*; in
Physica & Medicina generalis regula est: *Carnes leves*
concoctu faciliores & salubriores quam graves & ponderosas. Hoc
si quis noverit, & tamen quæ leves sint, ignoret, sanitati
certe censulere nequit: ideo non sufficit scire carnes le-
ves esse salubres, sed scire etiam, has vel illas leves & sa-
lubres esse oportet. Patet itaq; actionum particulari-
um cognitionem, ad prudentiam maximè necessariam
esse.

16. Notandum præterea, idem agibile materialiter con-
sideratum posse esse *objectum* prudentiae & reliquarum
virtutum moralium, non tamen sub eodem *formali*; sic
idem agibile, prudentiae subiectum, sub ratione *veri*,
sed virtutibus moralibus sub ratione *boni*: prudentiae ut
dirigenti; virtuti morali ut illi quod dirigitur... Heid.
Phil: moral: part. 2. fol. 197. Exemplo res erit clarior:
usus cibi & potus modicus, prudentiae simul & tem-
perantiae subiecti potest. prudentiae quatenus judicat de
proportione ac quantitate cibi & potus assumendâ, pro-
cujusq; temperamento, temperantiae quatenus inclinat
voluntatem hominis ad sumendum cibum, & potum,
juxta modum à prudenti ratione definitum. Hinc
colligi potest quid discriminis sit inter prudentiam & artē
illa actionem, hæc effectiōnem respicit. Quomodo
autem actio & effectio differunt vid: consult:præfid: fasci
controversi, Eth. Quæst. 4. & ide. BURG. c. 1. §. 2.

17. *Forma seu officium* prudentiae est, recte de ijs con-

Soltare & perspicere qua sibi & alijs bona sunt & utilia, non quidem quoad partem quandam vita, sed universim ad benè vivendum, lib. 6. Eth. c. 5. consilium vir prudens, non tam de universis quam de singulis init; universalia enim vivendi præcepta & leges magis certe sunt, quam ut consultationem requirant. Quomodo autem singuli actiones ad normam virtutis componendæ sint, longè obscurissimum est, propter circumstantiarum varietatem, à quibus actionis rectitudo aut privatas dependet; unde consultatione opus est.

18. Est itaq; consultatione rectitudo consilij, que finem certam & bonum per medium licita & honesta, cum oportuna & tempestiva queris. 6. Eth. 9. Rectum autem consilium quadrifariam dicitur: 1. Quando quis finem propositum, per idonea media consequitur, loet neq; finis bonus sit, neq; media legitima. Tale fuit Pharaonū qui gentem Hebraorum deleturus, infantes masculos aquis submergi jussit. Hinc Porisma: non quivis recte consultans bene consultat. Bene autem qui consultatione bonum allequatur, aut allegri studet. 2. Quando finis bonus & honestus propositū, sed media viciola; Ut si qui rē familiārē furtū & rapini augerestudet. & abjuratione doctrinæ cœlestis vitam quā mēsurā suām. Tale fuit Petri abnegantis Christum; Unde sequitur: actionem non ex solo fine estimandam, requiruntur etiam licita media. 3. Quando fuis bonus est, & media licita, sed ratione circumstatiarū minima convenientia, tempestiva & oportuna. Ut si Dux belli recuperatus propugnacula sibi abrepta, quod quidem honestum & licitum, sed si id tentaret tempore incongruo magnum damnum intelligeret. Unde in omnibus nostris actionibus occasione auream studiose observēs. 4. Quando fuis bonus est, & media cum honesta tam
- opor-

opportuna: hoc consilium & rectum & bonum, & illa ipsa consultatio de qua hic solliciti sumus.

89. Circa media consultationis duo diligenter attendenda.

1. Per quæ finis propositus obtineri queat; ubi notandum, utrum uno an pluribus vel paucioribus opus sit. Deinde Utrum facilia, honesta, licita, possibilia. Tandem ele-
ctus in illis instituendus, facilia enim difficiliorib⁹, pau-
ciora pluribus, honesta & licita, in honestis & illicitis,
preferenda.

20. 2. Videndum quomodo illis utendum, ubi prim⁹
eousq; media investigāda, donec ad ultimum, sine quo
exteraflare nequeunt, perveniantur, unde & alacriter ini-
tium faciendum, ultimumq; hoc in inventione, primū
erit in actione. Deinde utrum negotiū propositum per
nos solos geri, an vero non queat. Si viribus nostris im-
par videbitur socij illius actionis asciscendi & quidem qui
Bonis sic enim nihil fraudis metuendum. Consilio impa-
torum sunt fraudulentia. Prov. 9. Prudenter: si enim ab
errore nihil periculi. Cum fatuus consilium ne habeto. Syr.
3. Amici: sic enim fides & diligentia non desiderabitur.
Recreatur anima bonū consilijs amici Prov. 29. Deniq; cum ad
omnes ferè actiones aliqua requirātur instrumenta, qui-
bus itaq; actio edenda uidet, & quomodo iisdem au-
tendum, considerandum.

21. Consultationi ad stipulatur oratores, qua est facil-
itas recte intelligendie iudicandi ea qua sub prudentiam cadere.
Eam Arist. 6. Eth. 10. à scientia & opinione discernit
& cum prudentia confert. Si enim cum illa eadem, tu
omnes homines essent oratores, Nullus enim est, qui non
habet opinionem aliquam de rebus aliquibus, at multi
homines sunt, qui non sunt oratores; ut sunt homines fa-
ci, stupidi, agrestes & similes. Deinde si eadem esse

cum aliqua scientia: tum versaretur etiam solum circa ejusdem scientiae objectum necessarium. Sed tuus præcipue versatur circa ea, quæ sub consultationem & actionem cadunt.

22. In eo à prudentia differre communis est sententi, quod prudentiae munus sit consultare & præcipere, quid homini agendum sit; SYNEOS autem officium est de ijs, quæ prudentia decernit, recte judicare. Quod discriminem tamen exile cum SYNESSIS, prudentiae decretum & præcedat, & comitetur & sequatur., Heid: Phil: Mor: part. 2, fol. 193.

23. Peracta ita consultatione & dijudicatione sequitur γνῶμη quæ est viri boni & aequi rectum judicium seu aequitas, & quasi benignitas in sentiendo & judicando consistens; tum in benigna interpretatione eorum, quæ ab alijs dicuntur & fiunt, tum in condonatione & venia eorum, quæ ab alijs per ignorantiam, aut infirmitatem fuerūt peccata. Atq; hinc prudentes dicuntur esse EUGNOMONOS h.e.benè de alijs sentientes; & SYGNOMONIKOI i.e. prompti ad ignoscendum.

24. Hac à SYNEI ut aequitas à justitia differt, SYNESSIS res uti sunt judicat, bona vel mala, laudanda aut vituperanda: GNOME verò semper ad aequitatem & benigniorem interpretationem deflectit, hanc igitur potius respicit, *Vir bonus quam illam, quoniam illa nocere interdum potest*: Cum summum jus sepè summa sit injuria, hac semper prodest, & est, definiente Cicerone: in off: qui prodest, quibus potest nocet nemini: Quæ descriptio hoc disticho eleganter comprehenditur.

Hic scopus unus erit, cunctis prodest nocere

Nemini: amare bonos, & tolerare malos.

25. Finis prudentiae innuitur, cum dicitur habitus
præcti.

practicus idq; non ideo quia in praxi consistit, ut virtutes morales; sed quia ad praxin ordinatur, eamq; dirigit. Spectat enim veritatem cum recto appetitu & actione conjunctam. Bur. G. ide: mor: c. 10. f. 12. Unde virtus moralis necessario sibi junctam habet prudentiam quâ causâ sine qua effectum esse nequit, quâ incitamentum ad honestum studium. Quâ regulam & normam quæ bonos ad fines media licita & tempestiva ducit. Heid: phil: mor: part: 2. fol: 197. ut quoties virtus aliqua moralis aliquid age- re cupit, prudentia simul agat, dirigendo, determinan- do, & eligendo media secundum circumstantias perso- narum, locorum, & temporum. E. g. Fertitudinâ quidem est fortiter agere: prudentia autem hoc loco, hoc tem- pore, hoc modo non alio fortiter agere. Hac parte distingui- tur prudentia ab intelligentiâ scientiâ & sapientiâ quarum per- fectio veritas est, & finis contemplatio. Unde Anaxagorâ & Thaletem & similes sapientes quidem sed non prudentes vocabat.

26. Subiectum prudentiae quo seu informationis est ratio seu intellectus. Hunc Arist. lib. 3. de ani: c. 8. Duplicem facit: Theoreticum & practicum: Ille tantum intelligit & ratiocinatur propter cognitionem, ut res cognoscat, Hic intelligit & ratiocinatur, ut agat & efficiat id quod bonum esse intelligit: Hunc hic intellectum volumus.

26. Subiectum quod seu Denominationis est ipse homo: qui consideratur vel respectu habitus actu existen- tes. eatenus prudentiae subiectum est vir bonus: Impossi- ble enim est prudentem esse non existentem bonum. Arist. 6. Eth. c. ult. Vel respectu etatis, eatenus prudentiae subiectum est juvenis, sed rarius, in eo enim raro prudentia secundum habitum reperitur: Quoniam experientia & longo re- bus usu producitur, idcirco atas in causa est quod juvencus prudens.

grudentes dici non mereantur, licet alias rerum Mathematicarum evadant sepe periti. Verum sunt quidam juvenes ætate, quidam ingenio & ætate simul. Hos excludit prudentia; quia non solum causâ proximâ, experientia rerum singularium deſtituuntur, quæ quidem non comparatur nisi longo tempore. Sed etiâ quia ea est natura i.e. tèperâenti & affectu, imperfectione ut minime ſufficient experimenta paucâ. Illos non ſemper, ſed nempe ſenectus ingenio & judicio, quibus non opus eſt, tot exercitationibus, & rerum uſibus ad comparandum prudentia habitum. Plebis itaq; judicio non ſtandm, quæ ſapientiam annis & canitie barba metitur: non enim ſemper respiciendū cujusq; ſit ætatis, ſed quantum iam in ſtudijs effecerit, non ætate ſed ingenio ſapientia paratur.

28. Frequentius itaq; Senectus ille enim doctrinâ, uſu rerum & experientiâ valere præsumitur. Secundum illud dictum Job, 12. In veteribus eſt ſapientia, & longi aevi propria prudentia & Arist. 7. mor. c. 9. natura junioribus vires, senioribus prudentiam largitur. Cui conſentit plato in Timaeo: non floreſcit virtus animi, niſi virtus corporis deflorefcat. Eum tamen nequaquam intellectum voluſiſenem, qui nimio ſenio repuerascit, & ſenſibus mūnus valeret.

29. Dividitur prudentia in publicam & privatam: pri- vata quâ quisq; privatim, vel ſibi ſoli conſulit, vitamq; dirigit, & alias Ethica appellatur: hæc erudit hominem nullo habito respectu, ad definitum aliquem vitæ ſtatū ſed quatenus eſt civis mundanus: Atq; in eo conſtituit, ut quis ſalutaria vitæ conſilia capiat vel ſectetur, quo pulcherrima & honestissima reddatur: quod ſit ſi omnium & singularum virtutum trames ad præscriptum teneatur. Unde qui ſibi prudens eſt, alijs quoq; prudentem aſſe poſſe certum eſt.

30. Vel

30. *Vel familia;* quæ quanto melius fuerit consti-
tuta, & prudentius administrata: tanto felicior status
Reipub. futurus, cum illa hujus sit origo & fundamen-
tum. Complectitur autem suo ambitu multa; quæ
propter materia mutabilitatem à nemine plenè cognos-
ci queunt; Interim tamen, regulas de ejus constitutio-
ne breves easq; generalissimas adferre placet.

31. Constituitur œconomia 1. personis: Quarum
triplex est societas, *prima conjugalis* mariti & uxoris. *Se-
cunda paterna* parentum & liberorum. *Tertia Herilis Do-
mini & servi.* Hi singuli sua agnoscere debent munia;
quorum quædam *communia* mariti & uxoris, nimirum
1. Reciproce amare, 2. Castitatem colere, 3. Debitum na-
turale solvere, 4. Nævos tolerare, 5. concordiam anhela-
re, 6. Rem domesticam fideliter procurare ac admi-
nistrare. Pro se invicem totaq; familia orare.

32. *Propria mariti.* 1. Præcipua familiæ partis me-
minisse, is igitur sibi ipsi lex sit, & reliquis omnibus bo-
num præbeat exemplum. 2. Uxorem favore prosequi,
quam ut sibi obsequentem & addictam habeat, ab initio
conjugij operam det. In secreto moderatè castiget,
publicè honoret. 3. Suppeditare ei quicquid ad vicium &
amicum, conditioni locoq; convenientem spectat, ut
neq; necessitate neq; superfluitate ad vitia instigetur.
4. Defendere: hanc à viro defendi cōvenit, non è contra.
Gist. B. c. 9. L. L. St. L. c. 8. eodem tit. 5. Informare
& regere; cui, non ut princeps subdito imperet; multò
minus ut Tyrannus; ex mariti enim latere, non ex plan-
ta pedis formata est. In propatulo cum ea nec jurga-
bitur nec lasciviet.

33. *Propria Uxoris* 1. Maritum non modò amare, sed
& venerari, ejus ingenio (quantum honestas permittit)

se accommodare, eiq; tanquam capiti, sine murmuratio-
ne obedire: exēplo Saræ aliarūq; piarū matronarū Gen.
12. Cor. 7. 1. pet. 3. 2. *Adjutorium esse & perpetuam vita se-*
cissim, hinc non modò maritum doloribus pressum con-
solabitur; sed rerum domesticarum curam suscipiet,
ut intra domesticos parientes nihil ad ejus curam spectas,
vel ignoretur vel negligatur: sumptuosa non sit: & eo-
dem cum marito utatur domicilio. 3. *Domi instar*
cochlearē se continere; maxima enim fœminæ virtus est,
soli marito notam esse ait Euboides'. 4. *Labori vaca-*
re, & pensa ancillis distribuere; prout sapiens hoc offici-
um eleganter describit. *Prov. 13. Surget manè & laborabit*
&c. 5. *Munditiem amare*, luxum fugere, taciturnitatem
oleret. Utriusq; officiorum tam mariti quam uxoris
meminit Paulus Eph. 5. peculiariter uxoris 1. Tim: 2. &
Salom. prov. ult.

34. *Hac fuit societas conjugum*, qui Divinā benedictio-
ne sobolem nacti, eam 1. *Atere tenentur*, hoc enim natura
fuggerit, ut undē vitam, inde etiam sustentationem ha-
beant, & mater in initio proprijs uberib⁹, nisi grave im-
pedimentum obstet, ne quem ante partum cibavit, post
deserat: nec Deus & natura mamas frustra, & pro for-
ma tantum dederint. Caveant etiara mātres, ne se viris subiliant
& impragnari patientur, quod lactantibus damnosissimum est: Quoniam
tempore impragnatiōis usitatæ purgatiōes cessent, & sanguis menstru⁹ retentus,
puro permisceatur sanguini, unde lac generatur; Atq; sic misellus infus laete hu-
triendus, veneno interimitur. Ideoq; bruta lactantia mārem non admittuntur.
3. *Formare*, ut apte & concinna membra disponantur. 3.
Curare statim ab infantia, ut pijs & honestis naturæ suæ
convenientibus exercitijs vacent: à teneris enim inclina-
tio, observanda ne quid invita minerva post modum infeliciter
renetur. 4. *Moderatè castigarē* pater filium diligens castigat
eum virgis autem parcens odit. 5. *Desendere*: qd ipsa lex
natu-

naturae ostendit. 6. Elocare trade in matrimonium filiam tuam & grande opus feceris, homini sensato dillam, innuit sapiens. Eccl: 7. 7. Dotare, nisi vel turpiter vivant, vel contra parentum voluntatem nubant. Gist. B. & c. 11, 12. & 13.

35. Liberorum est. 1. parentes honorare; ut Rex Salomā matrem. 3. Reg. 19. 2. Syncerè amare; ut Cleob & Bithon in defectu equorū, currum matris ad templum trahentes. 3. Revereri. 4. obedire exēplo Tobiae jūioris Tob. 4. 5. Parētum vestigīs, si probi fuerint, insisterē. 6. Defensionem, etiā cum vitæ periculo, suscipere; ut secere juvenes Catanae. 7. Senio confectos tolerare, nō eosq; patienter ferre ac tege-re, exemplo Semi & japheti. 8. Nutritionem & alia officia prastare Jord. B. & c. 31. & St. L. c. 15. eod. tit. quod inter cætera bruta, Ciconia docent. 9. Hereditatem malle expectare quam habere. 10. Mortuos honestē sepelire & lugere. 11. Ultimam voluntatem eorum explere. Hereditatem justè dividere. 12. Honorificam defunctorum memoriā conservare.

36. Tertia societas dominorum & servorum est. Illi 1. Aptos & paucos, nec nimis timidos nec animosos servos eligere dehent; ex nimia enim multitudine potest exoriri conspiratio; animositate vero, difficultas eos regendi. 2. Clementiā uti cum justā severitate mixtā, ne petulantēs & remissi evadant. 3. maturē legitima prescribere munia, rectē exigere aptēq; de præscriptis & effectis judicare. 4. Necessaria vitæ subsidia suppeditare. 5. Moderatam castigationem adhibere; juxta illud sapientis. Eccl. 33. Triā servo præstāda: Cibū, opus, castigatio. 6. Servorum virtutes & mērita remunerare. Servorum vicissim est 1. Dominos amare 2. fideles & morigeros se præstare in omoibus, quæ Deo & honestati non adversantur.

37. 2° Rebus; Quarum aliae immobiles exq; vel naturales
ut fundus ager & hortus &c; vel artificiales, ut domus
aedificium. Aliæ Mobiles quæ vel Generales, ut omnis
generis monetæ. Vel speciales, sive animata, partim nutri-
tioni, custodiæ, oblationi, vocationi & equitationi,
partim labori & nutritioni simul inservientes sive inani-
mate partim victimæ, vestitu & operationem fulcientes.

38. Modi has acquirendi varij & multiplices sunt, quos
singulos nunc temporis sigillatum tradere, ejusdem &
pagellarum angustia vetat, eos tamē ad duas regulas ec-
conomicas, non incommodè omnes revocari posse exi-
stimamus. 1. OEconomus bonus omnem licitam & honestam
rem familiarem augendi, occasionem non negligat. 2. Piè &
honestè partis parè & decenter utatur. Plura huc faciem-
tia ministrat synoplis œconomicæ Consultis, præsidis, ubi ex
professo de illa agitur.

39. Prudentia publica, directè & immediatè Reipub. infer-
vit; hanc ambiant & amplectantur priacipes; hac se le
audiendos & conspiciendos præbeant Reges subditis,
quibus præesse, quorumq; saluti consulere tenentur.
Rex rudi perdit populum; Civitas verò intelligentia potentum
habitabitur, inquit sapiens. Ecol. 10. Et sapientem populi stabili-
mentum vocat Ecol. 6. Stabilitur autem tum, si vel leges
necessariæ & utiles ferantur & secundum easdem legitimi-
mè judicetur. vel in alijs negotijs publicam utilitatē
concernentibus consilia ministrentur, & rectè cōsulatur.
Unde hæc Legislatoria & judicariam; aut consiliariam
dividi potest.

41. Legislatoria prudentia regnum seu politiæ super certas
leges bruit ac fundat; sine quibus nec domus, nec civitas, nec
genus, nec hominum universum genuit stare, nec rerum realium
omnia, nec ipsæ mundus potest. Cic. 1. de ll.

41. Lex in genere est praeceptum facienda jubens, & non
facienda prohibens, sive est decretum naturae vel magistratus
ad vitam feliciter degendam. Consul: praesid: Disp: pol.
3. th. 8. Et alia Divina; vel ab ipso Deo naturae insculpta;
unde lex naturae dicitur: nihilq; aliud est quam reparationis
dictamen surpia vetans & honestamandans, & cordibus inscri-
ptum Paulus affirmat. Rom. i. Et lumen est aeternâ lege
impressum, Deum colere, parentes honorare, honeste
vivere, neminem laedere, suum cuiq; tribuere, jubens.
Hec quoad prima principia immutabilis est; quia sine
discursu, simplici intellectione apprehenduntur, ide-
oq; perpetuae sunt & manent; Conclusiones autem illæ
que immediate ex principijs inferuntur obliterari pos-
sunt: fieri enim potest, ut effectus & perturbatio, per-
tusio etiam vel habitus corrupti interveniant, unde po-
stea conclusiones ejusmodi totæ impediuntur & negan-
tur. Jacob. Mart. lib. 2. pol. fol. 93.

42. Vel peculiari patefactione promulgata, quæ in More-
sem, Forensem & Ceremonialem subdividitur. Hac in totū
abolita. Illæ soli populo Israëlitico, non autem alijs
lata, ideo in Repub. Christiana necessariò non servanda,
& quod Reipub: Israëlitica in processu judiciorum con-
gruum esse visum est, illud non statim aliis etiam Reb:
publ. expedit. Ibs omnes obligat.

43. Alia humana etiam politica dicta, ab homine potestate
habente lata. Et hujus est loci, hæc alia publica, vel de
regno jneundo alias lex fundamentalis appellatur: Vel
de eodem administrando & regendo; Alia privata sin-
gulorum utilitatem directe & immediate spectans. Sim-
iliter autem illæ justæ, utiles & possibiles, perspicue ac breves, quæ faci-
lissimantur ab imperitis, Rempublicam legibus abundan-

*sem corruptissimā Tacit: vocat. nec ratio, anima legū deside-
retur, hæc ubi deest, ibi nec lex est: unde id quod errore
primum introductum est, legis vicem non sustinet. l. 39.
ff. d. II. nec leges mutari debent, nisi salus publica, quæ su-
prema lex audit, flagitet.*

44. In *legibus ferendis* genius & natura regionis &
gentis accuratē notandus: *aliter* orientales populi; *ali-*
ter septentrionales; *aliter* meridionales; *aliter* in ferti-
libus, *aliter* in sterilibus locis habitantes: *aliter* valentes
robore corporis; *aliter* ingenio; *aliter* bellicosi, *aliter*
simplices tractandi: *aliter* nobiles, *aliter* plebeij &c: Su-
per hac re vid. Althus: cap. 23. Boter; de polit; illust; lib.

2. Cap. 3. .

45. *Insuper requiritur in legislatoribus cum primis
pietas.* Quid enim boni proficiisci potest aut expectandū
ab eo est, qui religionem & cultum Divinum usq; deq;
babet. Deinde *vite integritas*, quā *legibus* authoritas
addatur; *caveantq; ne suis damnetur legibus*. Quem-
admodum Zaleuci filius in ipsam a patre latam *legem*
primus deliquit. Utq; suis constaret legi vigor, oeu-
lum filio unum, sibi q; alterum erui curavit.

46. *Iudiciaria prudentia* quæ *juxta leges latas justam*
docet pronunciare sententiam. Erit igitur *judex gna-*
rus legum, non solum quoad verba, sed etiam quoad sen-
sum, miserū enim est semper ex alieno pectorē sape-
re: Et hac de causa merito reprehenduntur illi, qui ju-
dicum munus affectant, nihil vel parvū *legem intelli-*
gentes. *Polleat* etiam aliquā *Experiens* sine qua *casus*
& *facti species* dextrè percipere nequit. *Nec crudus eris*
philosophiae præsertim *practicæ*, cuius *beneficio honestum*
ab *inhonesto, actionem voluntariam & involuntariam in-*
vitam.

vitam & mixtam, ignorantiam simplicem & affectatam separare possit. Utramque partem audiat, exemplo Alexandri Magni, qui cum controversias audiret, solitus fuit autem alteram obturare, ut eam reo integrum servaret. Careat ne precipitanter agat: nihil enim tam contrarium est judicio, quam subito sine judicio decernere ait Dominus ad paenitendum properat, citius qui judicat. Peccavithic David, quando ad accusationem Sibæ, statim condemnavit Mephiboseth. 2. Sam. 16. Nemiam tamē dilationem fugiendam putamus: ne detur causa litigantibus, subterfugia dolosa, fraudes & circumventiones querere, quibus justitiae cursus & judiciorum exitus eludi potest.

47. Prudentis & justi judicis nomen tueri cupiens, affectibus non indulget, in cognoscendo non excandescat, adversus eos quos malos putat, neque illachrymetur precebus calamitosorum. Exod. 23. Exulet respectus personarum (scilicet quoad individuum) Valeat munera Deut. 16. 19, & 27. Bene itaque Boterus De Pol. illust. lib. 1. fol. 116. Loquitur, inquiens: Male publice saluti consuluntur, qui justitiam pecuniam astimant, eamque venalem habent. Quid animus est aliud, quam justitiae proponere avertiam, omnemque justitiam flagitiosissimis quibusque prostituere, ac ejus loco summam in justitiam in tribunali reponere. Quod eversionem regni maturat. 1. Sam. 8. Neque in gratiam cuiusque contra conscientiam judicet: Uti Darius fecit, Daniel in Leonum foream coniici jubens. Dan., 6. Et Zedechias Jeremiam Jerem. 38. Pilatus Christum condemnans. Plura videlicet Althusius Jacob. Mart: & alios.

48. Index inferendus sententijs, non melior neque acerbior, ipsa leges sit, prasertim inferior, a quo appellatio conceditur, non enim illius est, expressum rigorem Temperare vel potius diluc.

difert nominatam mitigare vel exasperare; Sed summi
magistratus. Si autem lex deficit; bonam & honestam
consuetudinem legis vigorem obtinere sciat: erit igi-
tur hæc. 1. rationabilis. 2. consensu populi approbata. 3.
Temporis aliquæ diuturnitate. & actuum judicialium frequen-
tatione stabilitas. Consult: præsid: Disp: Iurid: 1. item pol: 8:
th: 8. Quæ quamvis literis consignata, jus scriptum
non sit; nec consuetudo esse definit. cit, Disp: Jur: 1.
Consest: 4.

49. Consiliaria prudentia seu deliberativa, de ijs recte con-
sultare & statuere docet, qua publ. emolumenntum, non minus
quam privatam utilitatem spectant, hæc Regum, principum
& magnatum quasi propria, unde & senatoria dici solet,
ab ijs etiam discenda & commodissimè tractanda qui in
hujusmodi negotijs versati sunt. Consiliariorum ut &
consiliorum requisita fulè & eleganter delineata, reperi-
untur apud Althus: c. 27. Schoab: lib. 3. c. 23. 24, 25.
Boter: de polit: illust: lib. 2. c. 6.

50. Prudentiæ opponitur imprudentia; quæ est ex-
petendarum fugiendarumq; rerum inscitia, quo nomine astu-
tia sive calliditas in excessu: Stultitia & temeritas in de-
fectu peccantes intelliguntur. Illa est perversa & malici-
osa prudentia imitatio, seu fallendi & simulandi subtilitas, ad
nocendum & decipiendum comparata. Quâ multi eximi-
ūm esse ducunt, vulpeculam (animal propter astutiam
omnibus exosum) agere, imo & ipsum diabolum in
angelum lucis se transformantem, ut noceat & decipiat
simplices, imitari. Eiusmodi à Cicer. 1. off. castigantur.: Cum duobus ait modis, i. e. aut vi aut fraude, siue
injuria, fraus q: vulpecula, vi Leonis videtur: Utrumq; ab
domine alienissimum, sed fraus odio digna majorc. Totius au-

autem *injustitia* nulla capitalior est, quām eorum qui tum, cū
maxime fallunt, id agunt, ut viri boni esse videantur. Unde
ipsa cultores suos pessum det. Notandum tamen simulationem
interdum licet adhiberi posse: juxta illud:
qui nescit simulare nescit regnare; modò non fuit in exiti-
um ejus quem salvare oportuit. Sic David simulatione
furoris, vitæ periculum evasit; 1. Sam. 21, idem
uxoris astu mortem effugit. 1. Sam.. 19. &

Stultitia simulare loco prudentia summa est. Inq. Cato.

51. Altera est inscītia & ignavia in rebus agendis ex errore
animi, aut incertā consilīi & inopīa ortā. Talis fuit Midas,
qui iussus pesterē quicquid vellet, optavit, ut omnia que
tangeret verterentur in aurum, fame & siti perīsse nisi
voto exolutus fuisset. Ovid. II. Metam.. Circumser-
tur & proverbium: *Mititi de stultior.* is enim captā iam
Trojā venit Priamo latus opem: supra quinq; nume-
rare non potuit, & uxore ductā, novam duptā attingere
non fuit ausus, ne apud matrem accusaretur. Eustat.
Odys. 10.

*Hæc levia & brevia, de augustâ virtutum Reginâ
prudentiâ, tenui minervâ prolata, boni consulant boni:
hius operam demus perpetua semper præferamus; que
largiatur nobis summè prudens, qui in unitate
Trinus, in Trinitate unus; cui sit laus ho-
nor & gloria in sempiterna secula.*

MANTISSÆ,

I.

*A*n consultatio locum habeat in artibus? Negatur..
2. An virtus moralis recte definiri possit p habitu? A.

D

3. An..

3. An virtus consistat in mediocritate? Affir.
4. An uno actu acquiri possit habitus? Affir. D.
5. An jus propriè dictum cadat in bruta? Neg.
6. An quis interdum possit judicare sibi per omnia nos subjectum? Affir.
7. An princeps sit solutus legibus? Neg. de Divinis, naturæ, & fundamentalibus.

Prestantissimo atq[ue] Doctissimo Iuveni
Dn[omi]n[u]o H A Q U I N O L A U R E N T I I
VV-Gotho, bonarum literarum sectatori inde-
fesso, Disputationem hanc

De P R U D E N T I A
terse conscribenti l: mq; gratulabar

Nulla deest virtus si adsit PRUDENTIA; Nulla
Si deest verè prorsus adesse potest.

Ergò tuis merito applaudo conatibus atq[ue]
Doctos discursus approbo, H A Q U I N E , tuos.

Qui in stadio currens virtutum mentis acumen
Intendis, monstrans per vigil atq[ue] catus,

Vera quid exigat & monstrat Prudentia: Virtus
Quò maneat numeris omnibus aucta suis.

Perge ita; virtutis largè tibi præmia tandem
Contingent; Prudens nec sine laude clues.

P R A E S E S .